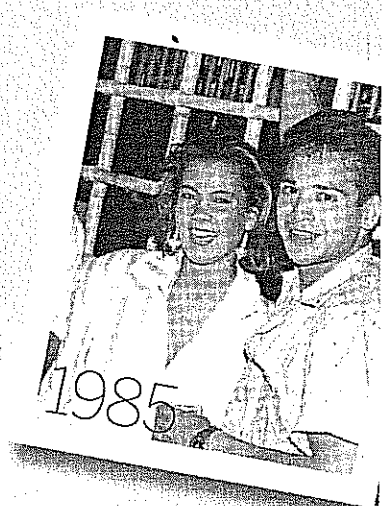

maatschappij

TEXT: WIES ENTHOVEN; FOTOGRAFIE: DYRILL OREMBES; STYLING: IMELDA VRECHT; VISAGIE:
MARCIN THOND; M.U.P.; JKL; STUDIO 33; H&M; HELY; RANDOTERA; ESPRIT

Journalist Wies Enthoven maakte het zelf mee, maar ziet het ook steeds meer om zich heen: exen die bij elkaar terugkomen. Soms met een half leven ertussen. Een trend?

retourntje

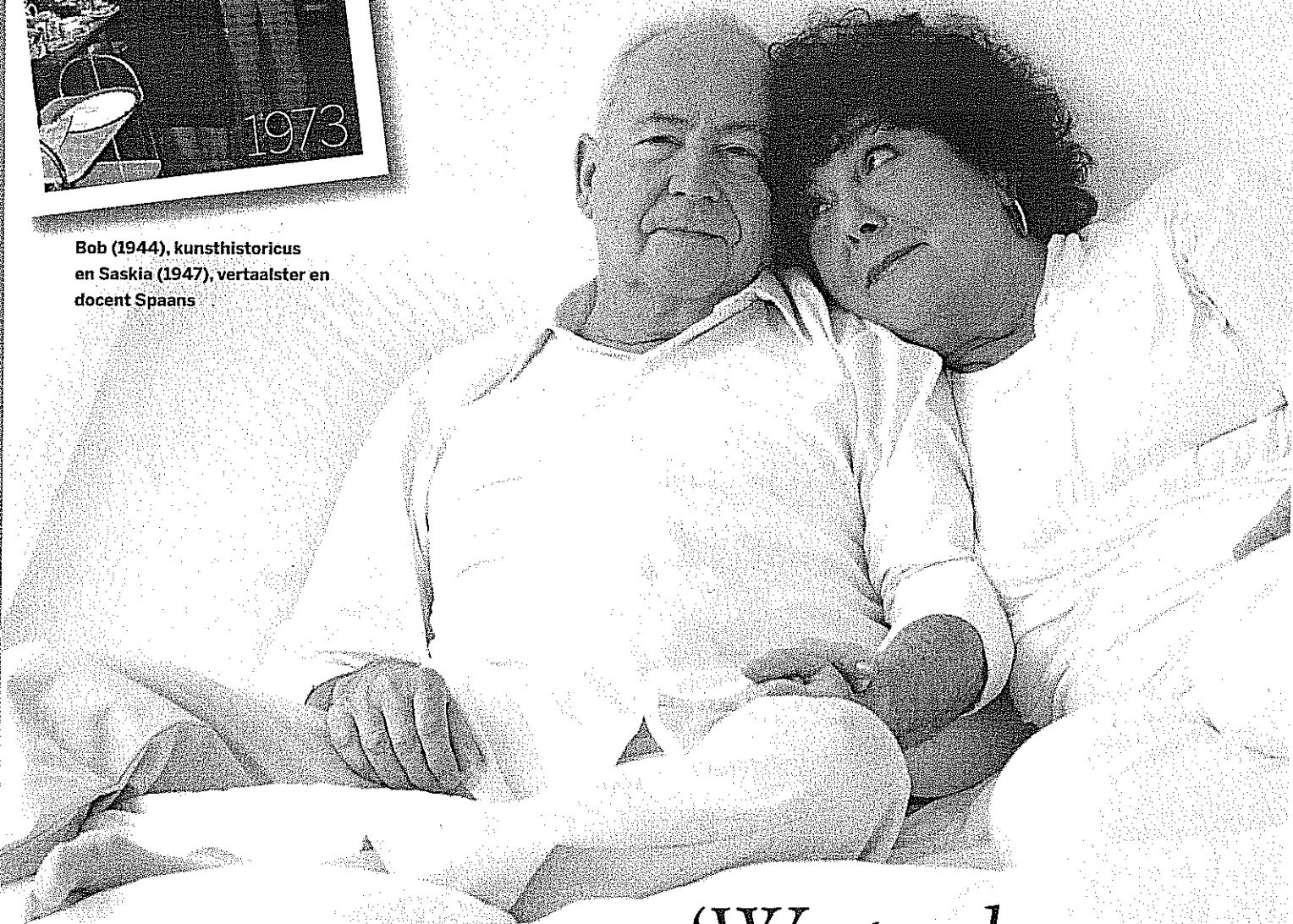

Marja (1966), salesmanager en
Tycho (1962), financieel directeur
van een maritiem bedrijf

Marja: *'Nu blijkt dat hij
de brieven van toen ik 15 was
nog allemaal heeft'*

Bob (1944), kunsthistoricus
en Saskia (1947), vertaalster en
docent Spaans

Bob: *'We proberen
elkaar niet meer
te veranderen'*

Journalist Wies Enthoven: 'Wim kan alles', schijn ik gezegd te hebben in mijn allergrootste verliefdheid. Toen wij na dertig jaar uit elkaar gingen, hield de vriendin die mij ooit op die uitspraak wees wijselijk haar mond. Ze zag dat het verdriet te groot was om grappen over te maken. Na twee jaar kwam het weer goed en ook toen had ze natuurlijk iets kunnen zeggen. Maar we waren allebei te blij. Pas nu, drie jaar later, komt het opeens weer naar boven als we proberen te analyseren waarom het nou is misgegaan. Wim kon dan wel niet alles, maar we hielden al heel lang heel veel van elkaar. Misschien is het daarom ook weer goed gekomen. Ik weet het niet.

Wat weet je nou zeker over de liefde? In elk geval blijken Wim en ik ons te kunnen troosten met een toenemende stroom van terugkerende exen.

Want hoewel harde cijfers van het CBS ontbreken, dienen de voorbeelden zich moeiteloos aan. *En public* helpen de verhalen rond Jort Kelder en Georgina Verbaan, op een foto innig verstrengeld in een bootje maar nog wel ontkenkend dat er 'iets' is, en het gerucht dat Doeschka Meijsing en Xandra Schutte het toch weer samen willen proberen. Daarnaast laten tv-programma's als *Memories* zien dat met behulp van communicatiemiddelen als internet – en een goed redactieteam – oude liefdes tot in de verste uithoeken kunnen worden opgespoord. Hoewel de makers juist benadrukken dat het hun puur om de nostalgie gaat, niet om oude liefde nieuw leven in te blazen (ze willen geen echtscheidingen op hun geweten hebben), is dat niet wat de kijker hoopt. Stiekem gaan we allemaal voor die mooie romantische momenten die bevestigen dat echte liefde nooit voorbijgaat.

Als ik om mij heen informeer naar nieuwe ex-geliefden, blijkt iedereen wel een stel te kennen of sterker nog, er zelf eentje zijn. De eerste die ik toevallig tijdens een diner tegenkwam is Marja. Haar verhaal deed de single vrouwen met wie wij aan tafel zaten verlangend verzuchten dat er nog hoop is. Marja straalde, ze heeft het allemaal al vaak verteld: 'Ik zag Tycho voor het eerst op de Pasar Malam (Indische markt, red.), waar mijn ouders met hun restaurant stonden. Ik moest eigenlijk helpen, maar ging aan de zwier en had hem meteen in de smiezen. Ik was pas 15, hij 19. Vlak nadat we elkaar ontmoet hadden, ging hij voor vijf weken naar Aruba. Ik kreeg pakken brieven waarvan ik er een paar bewaard heb; achteraf blijkt dat hij mijn brieven nog allemaal heeft! Vier jaar hebben we een serieuze relatie gehad. In het begin was ik zo verliefd dat ik niet meer at en op straat in elkaar zakke. Uiteindelijk is hij naar Zwitserland vertrokken om te studeren. Ik reisde in die tijd als danseres met een groep meiden de wereld rond. Voor mij was het echt leve de lol. Tycho was al veel serieuzer. Hij beschouwde zijn studie als een investering in onze toekomst. Maar zo zag ik dat toen helemaal niet. Ik heb het dood laten bloeden. Nu denk ik: hoe heb je het kunnen doen? Maar ik was zo met mezelf bezig.'

Twintig jaar hadden ze geen enkel contact, al bleef hij altijd als een rode draad door haar leven lopen: 'Als er iets belangrijks gebeurde, bijvoorbeeld op het moment dat ik kinderen kreeg, dacht ik: waar zou hij nu staan in het leven? Het mooie is dat hij dat ook met mij had. Toen hij in Hawai een keer de finish niet leek te halen – hij is een verwoed marathonloper – heeft de gedachte aan mij hem op de been gehouden. Terwijl we op dat moment allebei een andere relatie hadden en kinde-

ren.' Marja's huwelijk eindigt na acht jaar in een scheiding. Vanaf dat moment drongen de gedachtes aan Tycho zich steeds vaker op. Het bleek een koud kunstje om hem via internet terug te vinden: 'Ik heb de stoute schoenen aangetrokken en naar het bedrijf waar hij werkte gebeld. Met dichtgeknepen billen, hoor! Na 25 jaar kreeg ik hem meteen aan de telefoon. Ik zei heel puberaal: 'Je moet even raden met wie je spreekt.' Hij zei: 'Nou sorry hoor, ik moet zo een vergadering in, hier heb ik echt geen tijd voor.' Pardon? dacht ik, en zei: 'Ja maar, je spreekt met Marja Boven.' Toen was het stil. Daarna hebben we pakweg drie uur aan de telefoon gezeten.'

Er bleek meer te zijn dan alleen het nostalgische verlangen naar die eerste heftige verliefdheid. 'Het zat veel dieper. Het was precies waar ik altijd naar op zoek was geweest. Te zot voor woorden dat je je zo veel jaren later realiseert dat dát het was. Tycho is niet veel veranderd. Hij had altijd al een groot verantwoordelijkheidsgevoel. Denkt goed na over dingen, terwijl ik juist heel impulsief ben.

Ik moest nog heel erg groeien. Sterker nog, dat is eigenlijk pas weer begonnen toen ik bij hem was. Hij heeft me een spiegel voorgehouden. Eindeloos naar me geluisterd en gezegd: 'Maar dat moet je anders doen.' Dank zij hem vind ik veel meer de rust om te zijn wie ik ben. Hij houdt onvoorwaardelijk van mij, wat ik ook doe. Natuurlijk dragen we allebei een rugzak met ons mee. Je kunt die tussenliggende jaren natuurlijk niet zomaar schrappen. Dat hoeft ook niet. Het maakt ons tot wie we zijn, of het nou positieve of negatieve ervaringen zijn geweest. Maar als je aan me zou vragen: zou je het anders hebben gedaan, ja, dat wel. Wat ik nu weet, had ik toen moeten weten. *Shoot me.* Het is >

Stiekem gaan we allemaal voor die romantische momenten die bevestigen dat echte liefde nooit voorbijgaat

even stil en dan zegt ze: 'Maar uiteindelijk overwint echte liefde alles.'

In de tijd dat Wim en ik gescheiden waren, kreeg ik van een vriend een boek waarin hij op de titelpagina had geschreven: 'Echte liefde wint altijd'. Daar heb ik me steeds aan vastgehouden. Ook al begrijp ik best dat alleen het nastreven van de liefde het samenleven soms eerder ingewikkelder dan makkelijker maakt. Het schept verwachtingen die 's ochtends, als je kind naar school moet, de hond aan de diarreë is en een opdrachtgever al drie keer op je voicemail staat, wreed verstoord kunnen worden. Op zo'n moment gaat het om praktische zaken die even zonder morren moeten worden opgelost. Dan heb je vooral iemand nodig met wie je goed kunt opschieten, zodat de boel niet nog voor negenen al erbarmelijk uit de hand loopt.

Uit onderzoek van hoogleraar demografie (UvA) Jan Latten blijkt dat de meeste mensen scheiden omdat hun karakters botsen of omdat er een derde in het spel is. Je kunt beter een beetje hetzelfde zijn, dan gaat het allemaal wat makkelijker. Ik moet eraan denken als ik met Bob en Saskia aan het praten ben. We zitten in Saskia's appartement, direct gelegen onder het appartement van Bob. Dat Saskia en Bob nogal verschillend zijn, is meteen duidelijk. Bob maakt als hij vertelt een rustige, wat teruggetrokken indruk, bij Saskia stromen de woorden eruit. Hij heeft haar op een maanverlichte nacht op een camping in Granada ten huwelijk gevraagd. Ze studeerden allebei nog en woonden samen. Bob vond trouwen in die tijd een nogal tuttig gegeven, het waren de hippe jaren 60. Maar het had ook een praktische kant: ze kregen een studiebeurs voor gehuwden én, zegt hij: 'Door te trouwen

kreeg je net even een zetje in een bepaalde richting. Je relatie werd meer dan alleen maar 'leuk met elkaar zijn', je ging een verbintenis aan. Alleen wilden we niet toegeven aan de bureaucratie van het huwelijk. Ik trouwde niet in jacquet en Saskia droeg een rode jurk.' In het burgerlijke Bos en Lommer waar ze terechtkwamen toen ze van Tilburg naar Amsterdam verhuisden, vielen ze met hun zwarte vitrage, gele muren en paarse plafond schrikbarend uit de toon. Saskia: 'We waren dan wel getrouwd, maar we provokeerden graag.' Ze hadden het goed samen, al zaten ze in hun volgende piepkleine huisje in de Jordaan wel erg op elkaars lip. Vlak voor hun beider afstuderen besloten ze een lange reis te maken naar Peru. Het werd een breekpunt in hun relatie. De ontberingen van de reis legde het verschil in karakters genadeloos bloot. Bob: 'Ik voelde me diep ongelukkig, volkomen nutteloos. Ik dacht: niemand zit hier op mij te wachten. Saskia daarentegen vond juist alles fantastisch, spannend en nieuw. Het viel me echt tegen. Ik zag hoe anders ze was dan ik.'

Terug in Nederland spraken ze af zo veel mogelijk hun eigen weg te gaan. Uiteindelijk leidde dat, tien jaar nadat ze getrouwd waren, tot een scheiding. Ze hadden allebei andere relaties. Saskia zelfs eentje die vijftien jaar duurde. 'Als ik die twee bij elkaar zag, wist ik al dat het geen stand zou houden', zegt Bob veelbetekenend. Op een zwak moment heeft hij weleens gedacht dat hij Saskia te veel gestimuleerd had: 'Ik heb van het begin af aan tegen haar gezegd: 'Jij bent een persoonlijkheid, iemand die ook zelfstandig kan functioneren, je stelt je veel te bescheiden op.' Ik vond dat ze meer naar buiten moest treden. Maar toen ging ze zo haar eigen weg dat ze voor mij helemaal verdwenen was!' Toch bleek de band hecht en

onverbrekelijk, want na twintig rommelige jaren waarin ze elkaar nooit helemaal uit het oog verloren, trouwden ze voor de tweede keer. 'Op een bepaalde manier zou je kunnen zeggen dat het nooit uit is geweest. Maar ja, als je eerst gaat scheiden en daarna weer trouwen, dan zegt dat toch iets', filosofeert Bob. 'Die tweede keer hebben we tegen elkaar gezegd: we passen bij elkaar en we hebben geleerd de ander ruimte te geven en elkaar te respecteren, al is dat niet altijd makkelijk. We proberen elkaar niet meer te veranderen. Dat zie je toch vaak gebeuren in een huwelijk. In het begin wilden wij dat ook. Je kent je eigen grenzen niet, je kent de grenzen van die ander niet. Onze relatie is veel steviger geworden.' De verschillen zijn er nog steeds. Alle etentjes en partijen die Saskia organiseert, worden Bob soms te veel dan trekt hij zich terug in zijn eigen appartement. Ook hun dagelijkse ritme is anders. Saskia: 'Ik ben 's ochtends al meteen kwikfit, Bob niet, die slaapt uit.' Bob: 'Nu ik niet meer werk vind ik het een luxe om af en toe wat langer te blijven liggen. Een half uur nadat ik Saskia via de huistelefoon gesproken heb, staat ze dan al naast mijn bed en roept: 'Ga je de hele dag in bed liggen?' Terwijl ik gewoon van plan ben om op te staan!'

Officiële cijfers zijn er niet, maar Jan Latten kwam in een recente studie waarbij gekeken werd naar wie na de echtscheiding de woning houdt toevallig toekomstig bewijsmateriaal tegen. Latten: 'We dachten eerst nog dat het een foutje was, maar het bleek inderdaad zo te zijn dat een deel van de mensen uit ons onderzoek na één of twee jaar weer getrouwd was en in hetzelfde huis woonde. Hoe vaak het voorkomt? Ik schat dat het er 1 op de 100 zijn, maar nader onderzoek zou dat moeten bevestigen. >

Jan Latten, hoogleraar demografie:

'De trend om naar je ex terug te keren zou samen kunnen hangen met de snelheid waarmee we tegenwoordig uit elkaar gaan'

De trend om naar je ex terug te keren zou volgens hem samen kunnen hangen met de snelheid waarmee we tegenwoordig uit elkaar gaan. 'Er worden hoge eisen gesteld. Maar wanneer is een relatie optimaal? De twijfel is nu zo groot. Veel mensen geven zichzelf de opdracht om voortdurend te checken of ze wel de goede keuze hebben gemaakt. Dan beslissen ze: ik heb al twee dagen een vervelende relatie, dus het moet maar voorbij zijn. In die zin is de tendens van weer bij elkaar komen verklaarbaar, als je te snel uit elkaar gaat kun je dus ook tot de ontdekking komen dat het een verkeerde beslissing was', aldus Latten.

Ook Priska Voskuil, advocaat-scheidingsmediator bij advocatenkantoor De Boorder Schoots, ziet wat zij de 'internetgeneratie' noemt, de 30'ers, er vrij snel een punt achter zetten. 'Wij zeggen weleens: het is alsof ze hun mobieltje aan het inruilen zijn. Al gaat het gepaard met veel verdriet hoor, dat wel.' Daarnaast komt ze vrij regelmatig stellen tegen die terwijl ze in gesprek zitten om alles officieel te regelen, toch nog ergens een lichtpuntje ontdekken. 'Vaak zijn ze dan al eindeloos bij een therapeut geweest. Maar misschien door de wat zakelijkere omgeving hier en mijn psychologie van de koude grond, ik ben immers geen psycholoog, geven ze het opeens toch weer een kans.'

Toen ik voor het eerst sinds mijn 18e alleen op vakantie was, las ik liggend bij het zwembad *Tuesdays with Morrie*, het waargebeurde verhaal van professor Morrie, die ernstig ziek is en doodgaat. Hij draagt zijn levenswijsheid over aan de student Mitch die hem elke dinsdag opzoekt. Morrie is al jaren gelukkig getrouwd. Mitch vraagt hem of er een regel bestaat waarmee je de kans van slagen voor een huwelijk kunt voorspellen. Nou,

zegt Morrie, zo eenvoudig ligt het allemaal niet. Maar hij weet wel dat je een hoop problemen krijgt als je elkaar niet respecteert, als je geen compromissen kunt sluiten en als je niet kunt praten over wat zich werkelijk in je relatie afspeelt. Als laatste heeft hij het over gedeelde waarden. De belangrijkste? Het geloof in de waarde van je huwelijk.

In de periode dat ik *Morrie* las, ontmoette ik Kiki. Zij en haar jeugd liefde Bryan gingen na twaalf jaar huwelijk uit elkaar. Hun situatie is anders dan de mijne, maar het resultaat is hetzelfde: veel tranen. Allebei kwamen we tot de conclusie dat je het blijkbaar met pure liefde alleen niet redt, ook al is dat de romantische gedachte waar we graag aan vast willen houden. Drie jaar later kom ik Kiki weer tegen. Via via heb ik al gehoord dat zij en Bryan weer bij elkaar zijn. Wat is er gebeurd?

Kiki, pedagoge (40) en Bryan, zelfstandig ondernemer (42), ontmoetten elkaar toen ze nog jong waren. In de beginjaren hadden ze allebei nog wel andere relaties, maar uiteindelijk kozen ze in volle overtuiging voor elkaar. Ze trouwden en kregen twee kinderen. Tot de dag dat Kiki het niet langer volhield: 'Het was een heel pijnlijk besluit, omdat we nog zo veel van elkaar hielden. Maar ik kon echt niet meer. Ik stond overal alleen voor, ook al was ik met Bryan samen. Opvoeden, het huishouden. Ik voelde me heel eenzaam. En wat ik ook probeerde, er was geen mogelijkheid om dat bespreekbaar te maken. Hij bleef maar hardnekkig zijn eigen ding doen. We zijn eerst nog samen naar een relatietherapeut gegaan, ook dat werkte niet. Hij moest er niets van hebben en ik zat er alleen maar te huilen. De dag dat we samen aan onze kinderen vertelden dat we gingen scheiden, was de ergste dag uit mijn leven. Er was zo veel verdriet. Ik dacht ook:

wat doe ik ze aan? Juist als pedagoog weet ik hoe groot de impact van zoiets is op je kinderen. Maar ik kon echt niet anders en ik wist ook dat als we bij elkaar bleven het allemaal heel naar zou worden.' Bryan ging ergens anders wonen. 'We bleven elkaar zien, aten ook één keer per week samen met de kinderen en ik merkte hoe opgelucht ik me voelde en hoeveel ruimte het gaf dat ik de knoop had doorgehakt. Ik was mezelf kwijtgeraakt in onze relatie en langzaam vond ik mezelf weer terug.' Drie jaar hadden ze een puur platonische verhouding. Begin 2009 kreeg Kiki het gevoel dat ze een besluit moest nemen: 'Ik wilde dat we ook officieel gingen scheiden. Maar het gesprek dat daarover moest gaan, nam een heel andere wending. Er gebeurde iets. Opeens waren we heel open en respectvol met elkaar aan het praten over gevoelens. We waren allebei verrast dat die communicatie er weer was. Veel te lang hadden we het niet over wezenlijke dingen gehad. Toen ik na dat gesprek alleen thuis zat, voelde het opeens heel goed. Ik dacht: er is nog zo veel moois tussen ons.' Volgens Kiki zijn ze allebei veranderd. 'Dankzij de ruimte die ik kreeg, heb ik mezelf verder ontwikkeld en kan ik nu accepteren wie ik ben. Door dat te doen kan ik ook beter accepteren hoe Bryan in elkaar zit. Maar het is een wisselwerking. Want hij heeft in de tijd dat we uit elkaar waren, gemerkt wat het van je vergt om kinderen op te voeden, het huishouden te doen en hoe belangrijk het is om je problemen met elkaar te bespreken. Hij geeft toe dat hij zich daar helemaal niet van bewust was. Ik heb nu het gevoel dat ik op hem kan rekenen.'

Als ik terug naar huis fiets na het gesprek met Kiki laat ik alle exen de revue nog eens passeren. Ik voel me tevreden. Het leven leert dat niets onmogelijk is. <<